

Wi'annde haɓɓodiinde Dartorde Afirikki
dow waɗude Jonnde heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe

Leyɗe ngonde nder [Hawjoore go'tummbaaku Afirikki](#) (na innditiree OUA), kanje kaɓɓodiinde e [Dartorde Afirikki](#) heedannde [Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe](#) nder Afirikki.

Dow jaɓande Dartorde Hawjoore go'tummbaaku Afirikki, hende e ɗo fukkini koo «ndimaaku, potal, sariya, jam e nedɗaaku won ko leeɓi tewteede heɓa koreeji Afirikki keɓa ko yonani ɓoy hebbinee ;

Dow anndude koo Dartorde Afirikki heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe, na haɓɓodii ngeeyu Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe, ndimaakuuji e [yonereeeji](#) ngonuɗi nder ko anndinaa, aadiiji e gollitirɗi godɗi faa hannden, ɗi Hawjoore go'tummbaaku Afirikki e [Hawjooreeji hakkunde leyɗe e leyɗe](#) tabintini

Dow annditinde koo Dartorde Afirikki heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe, yo ɗiɗum riiwata : yo tabintinde ɓantaare e tabintinde ndeenaagu Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe, ndimaakuuji e yonereeeji.

Dow annditinde faa hannden koo Jonnde Afirikki heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe nde, illa joyyineedem 1987, ɓantoke faa na yaara yeeso hende e Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe.

Dow miccintinde [dartinannde](#) AHG/Res.230 (XXX) nde hooreeɓe leyɗe e hooreeɓe [battaa](#) en kawritinɓe lewru jeegaɓurdu 1994 Tinis (Tiniisi) kolliri Sekereteere Jeneral koo hawrondina jomiraabe annde ngonɓe e battaaje heɓa yeewa no [Tayere Afirikki](#) heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe nde, waawi semmbinireede, ko ɓuri fu, haɓɓude hoore, yo no Jonnde Afirikki heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe nde, joodortoo.

Dow anndude ko Jonnde sariyankooɓe battaaji aranndeere joodiinde Kap, Afirikki di Sid nyannde jeenayburdu 1995, e ɗiɗaɓerde, joodiinde Nuwacot, Mooritani, nayburdu 1997, e tataɓerde, beyditoriinde ndaraniibe leyɗe muɓɓoy njananndi, joodiinde Adis Adeba, Etiyoppi sappo e ɗiɗaɓurdu 1997.

Dow rafi sikkitondirde koo ko Dartorde Afirikki Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe riiwata dum, na tilsini Jonnde Afirikki heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe joyyinee heɓa wallita de semmbina Tayere Afirikki heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe.

BE POTII DOW KO REWTI DUM :

Sardi 1 : Joyyinde Jonnde nde

Jonnde Afirikki heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimɓe joyyinaama nder Hawjoore go'tummbaaku Afirikki. Nde innditirtaakenaa “Jonnde” ; no nde hawjortee, ko nde wonani e no nde yaharata fu haɓɓodaakinaa e Wi'annde nde.

Sardi 2 : Ko haɓɓondiri Jonnde nde e Tayere nde

Dow dewal laawi **Wi'annde** nde, Jonnde nde na beydita ndeenaagu ngu Dartorde Afirikki heedannde Kaane bii-aadama e Kaane yimbe (na innditiree Dartorde) hokki Tayere Kaane bii-aadama e Kaane yimbe (na innditiree **Tayere**).

Sardi 3 : Ko wonani Jonnde nde

1. Ko Jonnde nde hollitaa de na haɓɓodii e fiirtude, maa gollirde laawi Dartorde Afirikki di, Wi'annde nde, maa ko sardinkaana de na haɓɓodii e Kaane bii-aadama e Kaane yimbe, de tawee yo ko leyde tabintini, dum fu na dum wonani Jonnde nde.
2. So yeddondiraama koo na woodani, maa walanaa Jonnde nde, yo Jonnde nde tayata ko woni.

Sardi 4 : Ko Jonnde nde miilii

1. So Leydi ngonndi nder Hawjoore go'tummbaaku Afirikki, maa nder Tayere Hawjoore go'tummbaaku Afirikki, maa nder Hawjoore nde Hawjoore go'tummbaaku Afirikki anndi fiyaa muudum fu, so Leydi ndiin daɓɓii Jonnde nde laabinana dum ko Dartorde Afirikki nde, maa ko gollitirdi goddi kaɓɓodiidi e Kaane bii-aadama e Kaane yimbe fukkini, de tawee ko laabintee duum haɓɓodaaki e daɓɓere fukkinaande Tayere to, so noon fu, Jonnde nde na waawi hollude ko miilotoo.
2. So Jonnde nde na holla ko miilotoo, kanaa holla faa hannden ko saabii de miilii ko miilii duum.

Sardi 5 : Wullitordu Jonnde nde

1. Mbaawube wullitaade Jonnde nde
 - a. Tayere nde ;
 - b. Leydi ngonndi e hen, mbullitiindi Tayere to ;
 - c. Leydi ngonndi e hen, saabiindi de Tayere to wullitowaa ;
 - d. Leydi ngonndi e hen, ndi lunndagol haanere bii-aadama tampini biyum ;
 - e. Hawjooreji battaa en Leyde Afirikki.
2. So Leydi ngonndi e hen, taykoke tawii won ko wonani dum e huunde, na waawi wullitowaade Jonnde nde heba nde daranoo dum.
3. Neddo maa Hawjoore nde haɓɓodaaki e gofernema, so na darii darnde yeeowoowo Tayere to, na waawi wullitoreede dagu no sardi 34(6) Wi'annde nde yamiri nih.

Sardi 6 : Heba wullitordu hakkilancee

1. Fadde Jonnde nde e hakkilande **wullitordu** fukkiniraandu dagu no sardi 5(3) Wi'annde nde yamiri nih, na nde waawi yamtinaade ko Tayere nde miilotoo e majjum ; Tayere nde du hollilawa ko miilii.

2. Fadde Jonnde nde e jaɓude wullitordu, kaanaa rewa ko sardi 56 Dartorde Afirikki nde yamiri dɔm.
3. Jonnde nde na waawi hakkilande wullitordu maa hokka ndu Tayere nde.

Sardi 7 : Haanere gollirteende

Jonnde nde gollirtaanaa gollitirdi Dartorde Afirikki di, maa gollitirdi goddi kaɓɓodiidi e Kaane bii-aadama e Kaane yimbe di Leydi tabintini.

Sardi 8 : Yewtagol bullitordi

Jonnde nde, dartinta nder sariyaaji muudum no wullitordu waddaandu to muudum yewtortee, tawee na haɓɓodii e ko Tayere nde tabintini.

Sardi 9 : Fotondirde dow kaaldal

Jonnde nde na waawi termude potal wada, dow kaaldal, dagu no Dartorde Afirikki nde yamiri nih.

Sardi 10 : Kawrite e kawroobe

1. Taweede batu Jonnde nde hadaaka. Nder doon, Jonnde nde na waawi salaade yimbe tawee batu, de salaare ndeen kanaa haɓɓodoo e laawi di Jonnde nde tabintini.
2. Mo haalam woni Jonnde to fu, na waawi wadude sariyankoobe muudum loomta dɔm. So na tilsii, sariyankoobe na mbaawi loomtude maa wallitinde njewudo haala kaan.
3. Laatiido fu, ceeɗantooɗo maa loomtotoodo njewudo haala, so Jonnde to, ndeenaagu e hoyeeɗi na woodani joomum, tawee ndeenaaguuji e hoyeeɗi di haanere nder leyde fukkini, keyooji heɓa golla gollem, wada ko yoni e ko leebi wadude, dagu no Jonnde nde yamiri nih.

Sardi 11 : Yimbe Jonnde nde

1. Yimbe Jonnde nde yo sariyankoobe 11 yuuroobe leyde Hawjoore go'tummbaaku Afirikki, cubaabe nder sariyankoobe hooreebe, njogiibe needi lobbiri, mbaawanbe gollal muɓɓoy, neebuɓe e gollude golle sariya, maa jannginde sariya, maa anndintinde sariya, sariya kaɓɓodiido Kaane bii-aadama e Kaane yimbe.
2. Jonnde nde wawaa taweede sariyankoobe diɗo maa ko furi diɗo, tawee fu yo biɓɓe Leydi ngo'tiri.

Sardi 12 : Ittaneede Jonnde nde

1. So suɓo-suɓo na woodi, Leydi kaɓɓodiindi e Wi'annde nde fu, na waawi taweede

subeteebe tato, dido be na tilsi tawee yo biɓɓe Leydi ndiin.

2. So wakkati suɓo-suɓo waarii, cubotoobe kakkilanan cubeteebe heba laatoo rewbe e worbe dagu no yamiriraa nih.

Sardi 13 : Inde ittanteebe Jonnde nde

1. So Wi'annde nde fudɗaama gollireede, Sekereteere Jeneral OUA yamiran Leyde ngonde hen, kollita, nder balde 90, koo yimbe muɓboy na kaajaa taweede nder cubeteebe fa laatoo sariyankoobe Jonnde nde.
2. Sekereteere Jeneral OUA dartinira inde kaajaaɓe subeede dagu no yi'e fulfulde/pulaar njokkondirta nih, de inde deen nildee Leyde OUA fu, illa maa kawrital hooreebe Leydi e battaa en na heddi balde 30 (kawrital ngaal innditirtee [Batu Jonnde](#)) maa ko furi noon.

Sardi 14 : Subagol

1. Ngosoobe nder Jonnde yo yimbe mayre. Yo yimbe Batu Jonnde nde cubotoo be dagu no sardi 13(2) Wi'annde nde yamiri nih.
2. Batu Jonnde nde jey ndaarude heba yimbe Jonnde nde tawee yuurataa gere gooto, yuurataa sariyankoore wo'tere.
3. Wakkati suɓo-suɓo nde, Batu Jonnde nde jey ndaarude heba rewbe taweteebe e worbe taweteebe taa fura no yamiranoo.

Sardi 15 : Ko ngosoobe tay'anaa

1. Ngosoobe Jonnde nde duubi jeegom ittantee, so diin taaboke, nde wo'tere mono fu waawi subeede gadin. De ngosoobe nayo artaabe cubaa illa e aranal be, duubi didi de timmina ; nayo heddiibe be, duubi nayi, de ko ittananoo timma.
2. Ngosoobe timminooɓe golle muɓboy nder duubi didi maa nder duubi nayi be, Sekereteere Jeneral OUA subotoo be ; subagol ngol, yo podanaado subetee ; gada subere aranere, be cubetee.
3. Ngosoowo cubaado heba loomta mo walaa doon, kam timminta tayere nde loomtaado oon tay'ananoo.
4. Ngosoobe be fu, so wanaa hooreejo o, wanaa wakkati fu ngollata golle oon. De kawrital innditirteengal Batu Jonnde ngal, na waawi tabintinde koo wakkati fu, be ngollana Jonnde ndeen.

Sardi 16 : Hunoore

Ngosoobe ittaabe be, kunoto koo keedantaa fay go'to so na ngosa, njoppataaa laawol ngol ndewnaa.

Sardi 17 : Ndimaaku ngosoobe

1. Gosoowo fu na jey hoorem dagu no haanere nder leyde tabintiniri nih.
2. Gosoowo waawaa taweede nder gosu haala ka daraninoo arande, so nilanoodo, bakkilanoodo, awoka, so nder tayooobe gosu Leydim maa leyde tawanoo, maa yamtintonoodo tawanoo, maa do tawanoo fuh. No yahroy fu, Jonnde nde tayata ko woni.
3. Nde rewi faa ngosoobe be cubaa, e faa doodo be acciti golle mo be cubanaa, kebal e dawla mo haanere nder leyde anndani ndaraniibe leyde muɓboy njannanndi fu, na woodani ngosoobe been.
4. Ngosoobe Jonnde nde, fay so njoppaa golle, mbaawaaka goseede taadu ko cubii maa ko miilii wakkati ngollannoo nde.

Sardi 18 : Rafi sokondirde

Gosoowo walaa laawol golla gollal mbaawungal bonnude ndimaaku muudum, maa gollirde yi'nera dagu no sardiiji di njamiri nih.

Sardi 19 : Hantagol ko ngosoobe tay'anaa

1. Gosoowo waawaaka itteede e gollem maa tayaneede nyalaade de waawaa gollude golle muudum so wanaa nde tawaa koo ngosoobe be fu, kawrii ko o rewaay laawi pukkinaadi.
2. Ko Jonnde nde dartini fu, na tabitin so wanaa nde kawrital innditirteengal [Batu Jonnde](#) ngal hawrowi de salii.

Sardi 20 : Lunnde nde aditaaka

1. So gosoowo maayii maa yoppii lunnde muudum, kanaa hooreejo ngosoobe hollita Sekereteere Jeneral OUA ; kam faaminta koo lunnde ndeen walaa njewudo illa nyannde mayde nde maa illa nde lunnde ndeen yoppanoo nde.
2. So ko heddii hefa balde de lunnde yoppaande nde tay'ananoo yottoo wadaay 180, Jonnde nde wa'tan goddo e lunnde ndeen.
3. Laawi di sardiiji 12, 13, 14 Wi'annde nde dartini di na kabodii e lunnde nde aditaaka.

Sardi 21 : Hooraaku Jonnde nde

1. Jonnde nde subotoo hooreejo muudum e ndewtudo hooreejo oon ; cubaabe been duubi d' iddidi nyaamirta laamu. Mono fu, kile didi tan waawi subeede.
2. Hooreejo Jonnde nde tay'ataa gollande nde. To Jonnde nde joy'inaa fu, toon o joodotoo.
3. Sardiiji ngollitirdi Jonnde nde, kollitata golleeji hooreejo Jonnde nde e ndewtudo dum fu.

Sardi 22 : Salitaare

Gosoowo mo Leydi muudum jogii gosu salitoto taweede e ngosoobe gosu nguun.

Sardi 23 : Duudal njonungal

Nde Jonnde nde wari heba gosa fu, kanaa tawee ngosoobe tawaafe ngadfi njedfo.

Sardi 24 : Mbinndanoowo Jonnde nde

1. Jonnde nde ittata nder yimbe leyde ngonde OUA de, mbinndanoowo dum e ndarantooe binndi diin, dagu no sardiji gollitirdi kollitiri nih.
2. Wuro mbinndanoowo Jonnde nde, tawataakenaa to Jonnde nde woni to.

Sardi 25 : Do Jonnde nde joyyintee

1. Jonnde nde joyyintaakenaa nder Leydi kabodiindi e Wi'annde nde, dagu no kawrital innditirteengal Batu Jonnde ngal, tabintiniri nih. Jonnde nde na waawi faa hannden taweede nder Leydi ngonndi e OUA fu, tawee burube duudude muuyiri noon, tawee du faa hannden, Leydi njaboore Jonnde ndeen na yarlii.
2. Kawrital innditirteengal Batu Jonnde ngal, na waawi so Jonnde nde jabii, wattitinde do Jonnde nde joyyintee.

Sardi 26 : Ko hollitata ngoonga

1. Jonnde nde yeeva haalaaji ngosetee diin no njaarata de yamtinoo heba faamitoo no fu woniri. Leydi jogiindi haala fu, na jey tinnaade wadda [seedeeji](#) haala muudum.
2. Jonnde nde na jey waddude ko hollitata koo na jogii ngoonga (binndi maa haala) heba ngosoobe mballitoroo cara sariya.

Sardi 27 : Ko Jonnde nde dartini

1. So Jonnde nde tawii koo won Kaane bii-aadama e Kaane yimbe lunndaade, na nde waawi wi'ude tampinaado oon, yobee tampiri muudum, njobdi ndiin fotondira e tampere ndeen.
2. So tawaama bonde wodfoke maa kanaa wadde lawlaw heba taa laatoo bonde nde waawataako fonnditeede, Jonnde nde na waawi adude daande so tawii duum furi woodude.

Sardi 28 : Tayugol gosu Jonnde nde

1. So gosu timmii, nder balde capande jeenay (90) ndewtude de, tayetee.
2. Ko ngosoobe burube heewude ndartini won [tayere gosu](#). Ko gosu tayi du fu, yo tabitan,

wartataake dow muudum.

3. Ngosoobe na mbaawi ruuditaade dow ko tayunoo, tawee do lunndaaki ko konngol d' idabol (02) dowuwol ngol dartini. De kanaa ruuditagol ngool haɓɓodoo ngoonga mo anndaakano fadde gosu ngu e tayeede dagu no laawi di tabintiniri nih.
4. So Jonnde nde tayii gosu, na nde waawi laabinde tayere ndeen
5. Jonnde nde, nder yimbe tayata gosu muudum, dow tawaangal joomiraaɓe gosu en.
6. So Jonnde nde tayii gosu, kanaa hollita ko saabii de tayiri gosu nguun no tayiraa nih.
7. So no Jonnde nde tayiri gosu ngu nih, hawranaay ngosoobe been fu, gosooowo fu na waawi rewinde tayere ndeen, ko miilii.

Sardi 29 : Ko Tayugol gosu fiirtata

1. Ko gosu nguun dartini, hollitete joomiraaɓe gosu en been, de hollitee leyde OUA ; Tayere nde du hollitete.
2. Taye gosu deen kollitete Batu battaa en, heɓa tabintina de dow innde Batu Jonnde nde.

Sardi 30 : Tabintinde taye gosu Jonnde nde

Leyde njabande Wi'annde nde, tabintinan ko Jonnde nde tabintini fu, ndaroto heɓa ko wiaa wadee fu, wadee nder nyalaade de Jonnde nde hokki de.

Sardi 31 : Seedannde ko wi'aa/winndaa

So Jonnde nde hawrii [kawral wakkatiyal](#) ngal haɓɓodaaki e juujuure, na yoni Jonnde nde seedina ko golli nder hitaande. Ko furi, tawee seedannde ndeen hollataanaa koo won Leydi ndi tabintinaay ko Jonnde nde dartini.

Sardi 32 : Heeyugol buudi gollitirdi Leydi

OUA hollitata, de hokka buudi di Jonnde nde gollirta e di ngosoobe ɓe kokketee faa tukka ko winndoobe ; dagu no OUA yamiri nih, tawee wanaa e dullaangal Jonnde nde.

Sardi 33 : Sardiiji ngollitirdi

Jonnde nde joyyinta sardiiji muudum ngollitirdi de hollita no di njahrata. Nde Jonnde nde muuyi fu, na jey yamtinaade Tayere nde.

Sardi 34 : Jabannde

1. Leyde ngonude hen Dartorde Afirikki nde, na njey ma'ndinnde, jabande, rewude Wi'annde nde.

2. Laawi jaɓirdi maa ndewirdi Wi'annde nde, to Sekereteere Jeneral OUA to pukinaa.
3. Wi'annde nde na jey gollireede so laawi njaɓirdi maa ndewirdi sappo e joy mballiniraama ko wadi balde capande tati (30).
4. Leyde cakitooytoode ngada **Jaɓannde** maa ndewannde de, nyannde pukkini laawi njaɓirdi maa ndewirdi di, tabintinta Wi'annde nde.
5. Sekereteere Jeneral OUA hollitata leyde, koo Wi'annde nde tabintinaama.
6. So rewii faa Leydi jaɓanii Wi'annde nde, kanaa Leydi ndiin anndina koo jaɓii rewude ko Jonnde nde tabintini dagu no sardi 5(3) Wi'annde nde wi'ri nih. Jonnde nde jaɓantaa Leydi so wanaa nde **anndinere** anndinaa dagu no sardi 5(3) wi'ri nih.
7. Anndinereji anndiniraadi dagu no wi'raa gada nih (**jippinere** 6), pukkintaakenaa do Sekereteere Jeneral ; kam jey yottinde di leyde ngonde hen.

Sardi 35 : Hegitingol

1. Wi'annde nde na waawi hegiteede so won Leydi muuyundi dum hegitee. Ndeen le, kanaa Leydi ndiin winnda Sekereteere Jeneral OUA hollita. Batu Jonnde nde na waawi accude ko hegitetee duum hegitee so burube feccere njaɓanii hegitere ndeen. Tawee du aranan fu, Jonnde nde hollii ko miilii ; leyde kaɓbodiide e Wi'annde nde du, kolliraama no yoniri.
2. Jonnde nde du na waawi, so muuyii, hollude Sekereteere Jeneral daɓɓana dum Wi'annde nde hegitee.
3. Ko hegita duum gollirtee nder Leydi kollundi Sekereteere Jeneral OUA koo jaɓii ko hegita duum. De kanaa Leydi ndiin hedoro nyalaade capande tati (30) gada hollitingol muudum Sekereteere Jeneral.